

Områdesnämnden för humanvetenskap

Karin Helander
Vicerektor

Justitiedepartementet
Regeringskansliet

Handläggare:
Karolina Alveryd

Yttrande över remiss: Färre i häkte och minskad isolering (SOU 2016:52)

Områdesnämnden för humanvetenskap har ombetts att till Justitiedepartementet inkomma med synpunkter på remiss av betänkandet *Färre i häkte och minskad isolering (SOU 2016:52)*. Förslaget har remitterats till Juridiska fakulteten och Samhällsvetenskapliga fakulteten. Synpunkter har inkommit från Juridiska fakulteten och Samhällsvetenskapliga fakulteten och redovisas i bifogade bilagor, som utgör områdesnämndens svar.

Karin Helander

Karolina Alveryd

Karolina Alveryd
Utredare
Juridiska fakultetskansliet

Områdesnämnden för humanvetenskap

Remiss: Färre i häkte och minskad isolering (SOU 2016:52)

Juridiska fakultetsnämnden ser i huvudsak positivt på det förslag som Häktes- och restriktionsutredningen lagt fram. Det gäller framförallt förslaget på nya alternativ till häktning och begränsning av häktningstiderna samt särskilda regler för frihetsberövade av barn samt hanteringen av barn vid frihetsberövande.

Fakultetsnämnden vill emellertid särskilt anföra följande. Sverige är unikt i Europa på så sätt att människor kan sitta isolerade på svenska häkten under mycket lång tid. Detta har lett till att Sverige under många år fått kritik för att inte följa sina folkrättsliga åtaganden. Kritiken har bland annat kommit från FN och Europarådet. Såväl FN:s som Europarådets uppfattning är att isolering enbart ska komma i fråga i undantagsfall (exceptional circumstances), som en sista utväg och för kortast möjliga tid. Europarådets antitortyrkommitté har uttalat som mål att alla intagna, inklusive häktade, ska kunna tillbringa större delen av dagen (åtta timmar eller mer) utanför bostadsrummet. Idag har majoriteten av de häktade i Sverige restriktioner och sitter till följd av detta isolerade. De kan spendera hela dygnets timmar i sin cell utan kontakt med andra människor. Sverige har också fått allvarlig kritik när det gäller barn under 18 år från Europarådets antitortyrkommitté, FN:s kommitté såväl som FN:s barnrättskommitté. Kritiken har bl.a. gällt att barn som är häktade beläggs med restriktioner.

Det är fakultetsnämndens uppfattning att förslag för att minska användandet av isolering bör ta kritiken från de internationella organen som utgångspunkt. Målsättningen bör vara att efter reformering av reglerna ska Sverige uppfylla den målsättning de internationella organen uttryckt. Detta skulle kunna ske på två sätt. Ett första är att skärpa reglerna för när restriktioner kan åläggas. Så skulle exempelvis rekvisitet "risk" för att den misstänkte undanröjer bevis i 24 kap. 5a § RB kunna ändras till "påtaglig risk" eller liknande för att på så sätt få en ändrad praxis. Alternativt skulle restriktionen isolering kunna skiljas från andra restriktioner och strängare krav uppställas för användandet av denna restriktion. Ett andra sätt är att införa en tidsgräns för hur länge en person kan sitta isolerad. Sådana tidsgränser har införts i Danmark och Norge, som tidigare utsatts för samma kritik som Sverige. I Danmark får isolering inte pågå mer än 14 dagar om maxstraffet för brottet är fyra års fängelse. För grövre brott kan isoleringen pågå längre, men som huvudregel inte

Juridiska fakultetsnämnden

längre tid än åtta veckor. I Norge finns i princip motsvarande regler. I Danmark och Norge, har efter att man infört tidsgränser för isolering, andelen häktade som sitter isolerade sjunkit dramatiskt. I Norge har isoleringen av de intagna minskat från knappt 40 procent av de häktade till cirka 12 procent. I Danmark ha andelen isolerade under de senaste tio åren minskat från 8-10 procent till 1-3 procent. I Sverige sitter 65 procent av de häktade med restriktioner, och därmed isolerade. För att Sverige ska kunna uppfylla sina internationella förpliktelser skulle andelen isolerade alltså behöva minska till en tiondel av den aktuella.

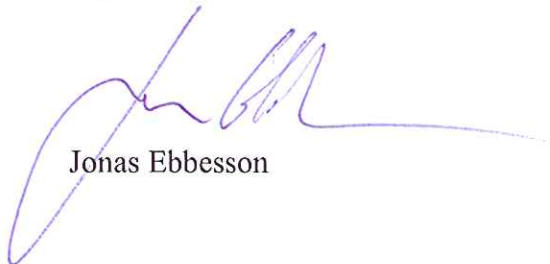
Utredningen föreslår varken att förutsättningarna för att meddela restriktioner ändras eller att en tidsgräns införs för hur länge någon kan sitta isolerad. Någon egentlig motivering till detta anförs inte. Istället föreslår utredningen en bortre tidsgräns för hur länge någon överhuvudtaget kan sitta häktad (6 månader, som dock kan förlängas om det finns synnerliga skäl), samt att rätten istället för åklagaren ska besluta om vilka restriktioner som behövs. Att de flesta i vart fall inte kommer att sitta isolerade längre än 6 månader (idag kan det förekomma att vissa personer sitter häktade med fulla restriktioner i flera år) är visserligen positivt. Det räcker dock inte för att uppfylla de folkrättsliga förpliktelserna, då det som tidigare framgått av dessa följer att alla intagna ska kunna spendera större delen av dagen utanför bostadsrummet och isolering enbart ska användas i extrema undantagsfall. Förslaget att rätten ska besluta om vilka restriktioner som ska åläggas den häktade kan kanske leda till att färre isoleras. Det är dock svårt att se hur en så dramatisk minskning av antalet isolerade personer som krävs för att Sverige ska uppfylla sina folkrättsliga förpliktelser, ska kunna bli följden i och med att själva förutsättningarna för att ålägga häktade personer restriktioner inte ändras och att någon tidsgräns för isolering inte införs.

För att i vart fall försöka åtkomma en minskning av antalet isolerade inom ramen för det av utredningen presenterade förslaget bör det enligt fakultetsnämnden i propositionen till föreslagna ändringen av 24 kap. 5a § RB tydligt betonas att inskränkning av den häktades kontakter såvitt gäller vistelse i gemenskap med andra intagna bör användas mycket restriktivt.

Vad gäller barn som frihetsberövas lägger utredningen fram flera förslag som sammantaget syftar till att stärka barns rättigheter när de frihetsberövas vid misstanke om brott. Fakultetsnämnden ser särskilt positivt på och tillstryker att den som inte har fyllt 18 år endast får anhållas om det finns synnerliga skäl, att häktning av barn ska verkställas på särskilt ungdomshem. Fakultetsnämnden tillstyrker även förslaget att införa tidsfrister för häktning, men anser att tidsfristen för barn som häktas bör sättas till 30 dagar, för att Sverige fullt ut ska leva upp till de krav som barnkonventionen uppställer. Fakultetsnämnden tillstyrker vidare förslaget att barn ska ha rätt till minst fyra timmar tillsammans med annan varje dag, men menar att förslaget bör omfatta samtliga frihetsberövade barn, dvs. även barn som är anhållna men placerade på annan plats än i häkte. Fakultetsnämnden ser också positivt på att utredningen föreslår åtgärder som syftar till att begränsa möjligheterna att sätta barn i arrest.

Sammanfattningsvis tillstyrker fakultetsnämnden utredningens förslag. Fakultetsnämnden anser dock att förslagen inte går tillräckligt långt och att ytterligare åtgärder bör vidtas för att minska antalet isolerade personer i svenska häkten men även för att fullt ut leva upp till de folkrättsliga kraven på hanteringen av frihetsberövade barn under 18 år.

Remissvaret har på fakultetsnämndens uppdrag beslutats av dekanus, professor Jonas Ebbesson. Yttrandet har beretts av universitetslektor docent Anna Kaldal och jur. dr Simon Andersson. Föredragande har varit utredare Karolina Alveryd. Yttrandet har expedierats av Juridiska fakultetskansliet.

Jonas Ebbesson

Karolina Alveryd

Stockholms
universitet

Dnr SU FV-1.1.3-2663-16
2016-11-15

10

Felicia Markus
Samhällsvetenskapliga fakulteten

Yttrande över remiss av betänkandet *Färre i häkte och minskad isolering*

Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden har anmodats yttra sig över en remiss av betänkandet *Färre i häkte och minskad isolering (SOU 2016:52)* till Områdesnämnden för humanvetenskap.

Remissen har besvarats av Kriminologiska institutionen. Institutionens yttrande bifogas här och utgör i sin helhet fakultetsnämndens remissvar.

Detta beslut har fattats av dekanus Astri Muren och föredragande har varit fakultetskanslichef Felicia Markus.

Astri Muren
Dekanus

Felicia Markus
Fakultetskanslichef

Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden

Stockholms universitet
Samhällsvetenskapliga fakultetskansliet
106 91 Stockholm

Besöksadress:
Rum A532, Södra huset, Frescati
www.samfak.su.se

Telefon: 08-16 29 00
E-post: felicia.markus@su.se

Kriminologiska institutionens remissvar till betänkandet

"Färre i häkte och minskad isolering" SOU 2016:52

Häktes- och restriktionsutredningen lägger fram en hel rad förslag för att minska häktningstiderna, för att minska användningen av restriktioner i häkte, samt minska antalet häktade minderåriga.

Flertalet av förslagen uppfattar vi som förbättringar jämfört med situationen idag. I fråga om en rad parametrar när det gäller häktning sticker Sverige – fortfarande – ut i internationell jämförelse. Vi delar bedömningen att den ihållande och starka internationella kritiken mot Sverige är berättigad.

Vårt remissvar riktar in sig på i vilken utsträckning de av utredningen formulerade målsättningarna - att minska häktningstiderna, att minska användningen av restriktioner i häkte och att minska antalet häktade minderåriga – kan infrias med de föreslagna lagförslagen. Kort sagt; huruvida betänkandets titel *Färre i häkte och minskad isolering* kan bli verklighet. Vi vill särskilt belysa några omständigheter som kan motverka att de formulerade målet uppnås. Detta ska förstås mot bakgrund av att flera föregående utredningar har föreslagit åtgärder som ur juridisk synpunkt talat för minskade häktningstider och en högre grad av rättsäkerhet vid användningen av restriktioner – fast utan tillräckliga effekter i praktiken. Den eftersträlvade förändringen har uteblivit.

1. Kommer häktningstiderna att minska?

A) Sexmånadersregel med ventil.

Utredningens egen kartläggning visar att under år 2015 var närmare 500 personer häktade i minst sex månader. Nu vill utredningen begränsa möjligheten att hålla människor häktade i mer än sex månader. I förslaget till lagtext sägs detta explicit. Dock finns en ventil. Ordet "ventil" är utredningens eget. Det ska framledes finnas "en ventil som kan användas när det finns starka skäl" för fortsatt häktning (s 118). Skrivningen "synnerliga skäl" ska begränsa användningen av denna ventil. Men vad betyder "synnerliga skäl"? Utredningen vill inte närmare ange vad som är synnerliga skäl för fortsatt häktning. Det betyder att domstolarna runt om i landet kommer att göra den bedömningen. I klartext överlämnas bedömningen av vad som utgör "synnerliga skäl" åt beslutsfattare som är vana vid att många – kanske 500 personer per år – sitter häktade längre än sex månader i väntan på provsvar från NFC i Linköping, eller för att åklagare och polis väntar ut ett erkännande från den häktade. I det ljuset kan det vara befogat att ställa frågan om lagtextens formulering är ett tillräckligt tydligt påtryckningsmedel för att minska häktningstiderna.

B) Ingen bortre gräns.

Vad händer bortom sex månaders häktning? Då finns inga tidsgränser alls. Utredningen skriver att "för fortsatt häktning finns ingen tidsgräns för hur lång tid häktningen får pågå" (s 192). Varför valde man bort 9 månader, eller 12 månader, som en bortre gräns? Det framgår inte. Det är anmärkningsvärt att inget tydligt resonemang förs runt detta med tanke på att det har förekommit – och fortfarande förekommer – häktningstider på flera år. Man bör överväga att införa en absolut tidsgräns.

2. Blir det färre restriktioner?

Tidigare rättsäkerhetsstärkande ändringar av rätten att meddela restriktioner har inte i tillräcklig grad lyckats rubba en kultur där restriktioner av oerhört ingripande karaktär – isolering med väl dokumenterade psykiska och fysiska skadeverkningar – tillämpas rutinmässigt. Även denna utredning föreslår rättsäkerhetsstärkande ändringar av rätten att meddela restriktioner. Ett slentrianmässigt påförande av "fulla restriktioner" ska genom det nu liggande förslaget motverkas genom att domstolarna mera precist får i uppgift att pröva olika kategorier av restriktioner. I en bilaga på sidan 253 finns ett utförligt förslag på hur en mall för beslut om restriktioner skulle kunna utformas. Förhoppningen är att detta tvång till precisering kommer att förändra praxis. Det kan innebära att rätten också blir mera differentierad i sin bedömning. Men det är tyvärr också lätt att föreställa sig det motsatta scenariot. I det exempel som ges på sidan 253 räcker det med att klicka i åtta kryss i mallens rutor, och vi skulle därmed vara tillbaka i att restriktioner meddelas av ohejdad vana.

En fråga om återrapportering

Våra funderingar runt betänkandet *Färre i häkte och minskad isolering* mynnar ut i frågan om uppföljning. I betänkande och i direktiven saknas frågor runt uppföljning. Kommer föreslagna åtgärder och förändringar av gällande rätt verkligen att leda till "färre i häkte och minskad isolering"? Det är angeläget att det läggs in kontrollstationer vid några givna tidpunkter. 2015 var runt 500 personer häktade under minst sex månader. Hur många personer är häktade under minst sex månader under år 2018, 2020 och 2022? Går det att konstatera en minskning? Är praxis likartad över landet? Hur stor del andel av de personer som häktas under år 2018, 2020 och 2022 tilldelas fulla restriktioner? Går det att konstatera en minskning? Det är rimligt att de föreslagna åtgärderna kopplas till ett återrapporteringsansvar. Domstolsverket kan tillsammans Kriminalvården ges ett återrapporteringsansvar som årligen följer utvecklingen av de parametrar som fokuseras i betänkandet.

En specifik fråga om avräkning av häktetid som verkställs på särskilt ungdomshem

På sidan 155 sägs att tiden i särskilt ungdomshem ska kunna avräknas från strafftiden, det görs inte idag och vi tycker förslaget är bra. På sidan 40 föreslås en ändring av häkteslagen som ska möjliggöra detta. Är det tillräckligt att ändra häkteslagen, eller måste det även till andra regeländringar för att det ska gå att avräkna tiden i särskilt ungdomshem? Det vi närmast tänker på är att avräkning av häktetid regleras av Lag (1974:202) om beräkning av häktetid m.m., vilken vi inte kan se förslås någon ändring i.

Utkastet till remissvar sammanställdes av Magnus Hörnqvist, docent vid institutionen

Remissvaret togs av Institutionsstyrelsen vid Kriminologiska institutionen den 2 november 2016

Tove Pettersson, prefekt